

РЕАЛІЗАЦІЯ ТА СУТНІСТЬ АНТРОПОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

У сучасній освітній системі все більшого визнання набуває антропологічний підхід, який спрямований на пошук засобів і умов становлення людини як творця своєї індивідуальності. В документах, що визначають концепцію освіти і стратегію її майбутнього розвитку зазначено, що антропологічний підхід виступає в якості провідного методологічного принципу. Він дозволяє розглядати процес виховання і освіти як соціально-педагогічний феномен, який знаходить своє відображення в таких гуманістичних ідеалах і цінностях як сама людина, її право на свободу, творчий і духовний саморозвиток [4]. З позиції антропологічного підґрунтя, можна у повній мірі зрозуміти різні особливості педагогічних ідей і теорій, а також практики попередніх часів.

Проблема становлення і розвитку педагогічної антропології стає предметом наукових досліджень цілого ряду авторів (Б. Г. Ананьєва, Б. М. Бім-Бада, А. М. Бойко, В. А. Василенко, З. І. Васильєвої, С. В. Кулешова, Л.М. Лузіної, М. И. Максакової, А. В. Мудрика, О. А. Невмержицький, О. П. Огурцова, В. А. Сластеніна, І. П. Аносова). Основні питання теорії педагогічної антропології відображенні у філософських дослідженнях таких вчених: В. П. Андрущенко, П. С. Гуревича, Є. М. Гусинського, А. Г. Здравомислова, І. А. Зязюна, М. С. Кагана, В. С. Лутая, В. В. Молодиченка, Т. С. Троїцької та інших. Аналіз філософських, педагогічних та психологічних праць, які безпосередньо пов'язані з питаннями антропологізації освіти, показує, що вагомий внесок у розробку цієї проблеми зробили зарубіжні вчені: Р. Бенедикт, О. Больнов, Й. Дербалов, Р. Лохнер, М. Мід, Г. Рот та інші.

Сьогодні антропологічний підхід в освіті реалізований не в повній мірі, хоча на сучасному етапі розвитку освіти простежується нагальна потреба в ньому з боку більшості суб'єктів освітнього процесу. В той же час його значущість, необхідність і своєчасність усвідомлені в повній мірі практично на всіх рівнях української освіти.

Антропологічний підхід широко використовується в практиці «гуманістичної педагогіки», «педагогіці ненасилля». У своєму розумінні антропологічний підхід реалізує відому з часів Я. А. Коменського концепцію природовідповідності виховання, яка була блискуче розкрита з використанням досягнень наукового людинознавства ХІХ століття К. Д. Ушинським у його педагогічній антропології.

Визначаючи сутність антропологічного підходу, Б. М. Бім-Бад, один з сучасних дослідників проблематики педагогічної антропології, писав: «антропологічний підхід в педагогіці – це співвідношення будь-якого знання про освітні явища і процеси зі знаннями про природу людини. Це також: отримання педагогічного знання методом, що забезпечує органічну інтеграцію людини в педагогіку; розуміння антропологічних засад теорії і практики освіти; антропологічний характер аксіоматики, теорії, проблематики і методології розробки і вирішення проблем становлення і розвитку особистості на протязі і в результаті освітніх процесів» [3, с. 87].

Аналіз наукових досліджень І. П. Аносова дозволяє усвідомлює, що антропологічний підхід як продукт інтеграції антропологічного знання філософії, психології, педагогіки сприяє розв'язанню освітніх завдань гуманістичної спрямованості, оскільки представляє собою концепцію сучасного педагогічного знання, науково-методологічну основу гуманістичного світогляду й гуманізації в цілому, теоретичне обґрунтування освітніх новацій, інновацій і наукових педагогічних досліджень [2, с. 33].

Вчені виділяють дві специфічні особливості антропологічного підходу в освіті: 1) концентрацію уваги на людині як базової цінності, мети виховання, цілісності з виходом на структуру особистості і співвідношення окремих сторін її розвитку; 2) орієнтація на природні особливості людини, її духовний розвиток в тій чи іншій педагогічній системі або етапах історичного процесу.

Вивчення наукових праць, присвячених проблемі антропологізму в освіті, дозволяє констатувати, що освіта, з позиції педагогічної антропології, - це саморозвиток особистості в культурі в процесі її вільної і відповідальної взаємодії з педагогом і культурою за рахунок їх допомоги і посередництва. Мета освіти – сприяння і допомога людині в оволодінні способами культурного самовизначення, самореалізація і само реабілітації в розумінні самого себе. Змістом освіти має стати не просто передача знань, умінь, і навичок, а врівноважений розвиток фізичної, розумової, вольової, моральної, ціннісної сфер особистості.

Антропологічний підхід виходить із принципу цілісної людини. Людина – це не тільки розум, але й тіло, душа, дух. Тому знання – тільки один із елементів цієї складної і багатогранної структури. В неї також включаються ціннісні орієнтації особистості, її морально-вольові риси, емоційні і фізичні характеристики.

Вивчаючи деякі ідеї, концепції і положення педагогічної антропології, сучасний вчений Є. В. Андрієнко визначає умови реалізації антропологічного підходу в освіті:

- фіксація на позитивному в освіті;
- толерантне ставлення до себе та інших людей на основі формування почуття власної гідності;
- пріоритет виховання над навчанням;
- реалізація виховання на контекстному рівні через зміст освіти;
- реалізація онтогенетичного підходу в освіті;
- встановлення змістових, функціональних, структурних, процесуальних та інших типів зв'язків педагогіки і психології при діагностиці, аналізі, розробці і практичній реалізації різних напрямків навчання і виховання в сучасній освіті [1, с. 9-10].

Таким чином, антропологічний підхід в освіті полягає в усвідомленні змісту освіти з погляду потреб та інтересів людини. Відповідно і людська сутність вимірюється стосовно здатності людини бути вихованою й виховувати інших. Ця специфічна характеристика визначає людяне ставлення як до світу речей, що оточують людину, так до світу інших людей.

Література:

1. Андрієнко Е. В. Антропологический подход к проблемам образования

- [Електронний ресурс]/ Е. В. Андриенко// Идеи и идеалы. – 2010. - №1 (3), т. 2. – С. 2 – 10. – Режим доступу до журн.:
2. http://ideaidealy.ru/wp-content/uploads/2011/06/Е.В.Андриенко.-№13_т_2_2010.pdf
 3. Аносов И. П. Антропологізм як чинник гуманізації освіти(теоретико-концептуальні основи)[Текст]: автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01/ И. П. Аносов. – Київ, 2004. – 44 с.
 4. Бим-Бам. Педагогическая антропология [Текст]: учеб. пособие/ Борис Михайлович Бим-Бад.- М.: УРАО, 2002.-208 с.
 5. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс]: постановка Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 1993 р. № 896.- Режим доступу:<http://zacon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93-p>